

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

7. august 2018*

»Præjudiciel forelæggelse – tilnærmelse af lovgivningerne – ansvarsforsikring for motorkøretøjer – tredje direktiv 90/232/EØF – artikel 1 – ansvar for personskade forvoldt på enhver anden passagerer end føreren – lovpligtig forsikring – direktivers direkte virkning – pligt til at undlade at anvende nationale bestemmelser, som strider mod et direktiv – manglende anvendelse af et aftalevilkår, som strider mod et direktiv«

I sag C-122/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Court of Appeal (appeldomstol, Irland) ved afgørelse af 2. marts 2017, indgået til Domstolen den 9. marts 2017, i sagen:

David Smith

mod

Patrick Meade,

Philip Meade,

FBD Insurance plc,

Ireland,

Attorney General,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling),

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, afdelingsformændene L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J.L. da Cruz Vilaça, A. Rosas og J. Malenovský samt dommerne E. Juhász, A. Borg Barthet, A. Arabadjiev (refererende dommer), A. Prechal, E. Jarašiūnas, K. Jürimäe og C. Lycourgos,

generaladvokat: Y. Bot,

justitssekretær: assisterende justitssekretær M.-A. Gaudissart,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 5. februar 2018,

* Processprog: engelsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- FBD Insurance plc ved solicitor M. Feeny, advocate F.X. Burke, F. Duggan, BL, J. O'Reilly, SC, advocate J. Corcoran og M. Collins, SC,
- Irland ved S. Purcell, som befuldmægtiget, bistået af C. Toland, SC, T.L. Power, BL, og H. Mohan, SC,
- den franske regering ved R. Coesme, som befuldmægtiget,
- den nederlandske regering ved M.K. Bulterman og M.H.S. Gijzen, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved K.-P. Wojcik og N. Yerrell, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 10. april 2018, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører spørgsmålet, om EU-retten skal fortolkes således, at en national ret i forbindelse med en tvist mellem to private skal undlade at anvende nationale bestemmelser og et aftalevilkår, der er støttet på disse bestemmelser, som er i strid med artikel 1 i Rådets tredje direktiv 90/232/EØF af 14. maj 1990 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer (EFT 1990, L 129, s. 33, herefter »tredje direktiv«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side David Smith og på den anden side Patrick og Philip Meade, FBD Insurance plc (herefter »FBD«), Irland og Attorney General om erstatningen for den skade, som David Smith pådrog sig ved et færdselsuheld, hvori var impliceret et køretøj, som blev ført af Patrick Meade, var ejet af Philip Meade og forsikret af FBD.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/103/EF af 16. september 2009 om ansvarsforsikring for motorkøretøjer og kontrollen med forsikringspligtens overholdelse (EUT 2009, L 263, s. 11) ophævede Rådets direktiv 72/166/EØF af 24. april 1972 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer og kontrollen med forsikringspligtens overholdelse (EFT 1972, L 103, s. 1, herefter »første direktiv«), Rådets andet direktiv 84/5/EØF af 30. december 1983 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om ansvarsforsikring for motorkøretøjer (EFT 1984, L 8, s. 17, herefter »andet direktiv«) og tredje direktiv. Henset til tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen skal der ikke desto mindre tages hensyn til de ophævede direktiver.
- 4 Første direktivs artikel 3, stk. 1, havde følgende ordlyd:

»Hver medlemsstat træffer [...] alle formålstjenlige foranstaltninger for at sikre, at erstatningsansvaret for køretøjer, der er hjemmehørende i det pågældende land, er dækket af en forsikring. Der træffes inden for rammerne af disse foranstaltninger bestemmelse om, hvilke skader der dækkes, samt om forsikringens nærmere vilkår.«

5 Andet direktivs artikel 1, stk. 4, bestemte:

»Hver medlemsstat opretter eller godkender et organ, der mindst inden for den lovpligtige forsikrings grænser skal erstatte tingsskader og personskader, der forvoldes af et ukendt køretøj eller et køretøj, for hvilket den i stk. 1 omhandlede lovpligtige forsikring ikke er tegnet.«

6 Tredje direktivs artikel 1, stk. 1, bestemte:

»[...] den i artikel 3, stk. 1, i direktiv 72/166/EØF omhandlede forsikring [skal] dække ansvaret for personskader, der ved færdsel med et køretøj forvoldes på andre passagerer end føreren.«

7 Den 19. april 2007 afsagde Domstolen dom i Farrell-sagen (C-356/05, EU:C:2007:229), hvori den fastslog, at tredje direktivs artikel 1 skulle fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning såsom den i hovedsagen omhandlede irske lovgivning, hvorefter den lovpligtige ansvarsforsikring for motorkøretøjer ikke dækker ansvar for personskade forvoldt på personer, der befinder sig i en del af et motorkøretøj, som ikke er bygget til og udstyret med sæder til passagerer, og at denne bestemmelse opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning og derfor tillægger borgerne rettigheder, som de kan påberåbe sig direkte ved de nationale domstole. Domstolen fastslog imidlertid, at det tilkom den nationale ret at efterprøve, om denne bestemmelse kunne påberåbes i forhold til et organ som omhandlet i den sag, der gav anledning til denne dom.

8 I dom af 10. oktober 2017, Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745), fastslog Domstolen i det væsentlige, at private kan påberåbe sig tredje direktivs artikel 1, stk. 1, over for et organ, som af Irland er blevet tildelt en opgave af almen interesse som omhandlet i andet direktivs artikel 1, stk. 4, og som til udførelsen heraf har særlige beføjelser i henhold til loven i forhold til dem, der følger af de regler, der finder anvendelse mellem private.

Irsk ret

9 Section 56(1), i Road Traffic Act 1961 (færdselsloven af 1961) fastsatte i den affattelse heraf, som var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen (herefter »lov af 1961«), at en bilist ikke må føre et mekanisk drevet køretøj på offentlig vej uden en godkendt og gyldig forsikringspolice, som dækker uagtsom benyttelse af køretøjet, der resulterer i et erstatnings svar over for nogen, bortset fra den undtagne person.

10 I henhold til denne lovs section 56(3) var der tale om en strafbar handling, hvis køretøjet blev benyttet i strid med forbuddet i section 56(1).

11 I den nævnte lovs section 65(1)(a) defineres »undtaget person«, jf. samme lovs section 56(1), således:

»en person, der gør krav på erstatning af personskade, som den pågældende blev tilføjet, mens han befandt sig i eller på et mekanisk drevet køretøj (eller et køretøj trukket heraf), som det relevante dokument vedrører, bortset fra et eller flere mekanisk drevne køretøjer eller køretøjer trukket heraf, som udgør en kombination af køretøjer inden for en kategori, som med henblik på anvendelsen af denne bestemmelse er angivet i en ministeriel bekendtgørelse, forudsat bekendtgørelserne ikke udvider den lovpligtige ansvarsforsikring til at gælde for passagerer:

- i) som befinder sig i en del af et mekanisk drevet køretøj, bortset fra større køretøjer inden for den offentlige transport, medmindre denne del er bygget til og udstyret med sæder til passagerer, eller
- ii) en passager i en campingvogn trukket af et mekanisk drevet køretøj, mens denne kombination af køretøjer benyttes på et offentligt sted«.

- 12 Article 6 i Road Traffic (Compulsory Insurance) Regulations 1962 (færdselsbekendtgørelse af 1962 om lovpligtig forsikring) fastsatte i den affattelse heraf, som var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen (herefter »1962-bekendtgørelsen«), følgende:

»Nedenstående køretøjer anses for køretøjer med henblik på anvendelsen af [section 65(1)(a) i loven af 1961]:

- a) alle køretøjer, bortset fra motorcykler og knallerter, som er bygget til og indrettet med sæder til passagerer

[...]«

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

- 13 Den 19. juni 1999 blev David Smith meget alvorligt kvæstet, da den varevogn, i hvis bageste del han befandt sig som passager, blev involveret i en ulykke med et andet køretøj på offentlig vej i nærheden af Tullyallen (Irland). På tidspunktet for ulykken var denne varevogn ejet af Philip Meade, og den blev ført af Patrick Meade. Varevognen var ikke udstyret med faste sæder til passagerer i køretøjets bageste del.
- 14 Den motorkøretøjsforsikringspolice, som Philip Meade havde tegnet hos FBD, var gyldig på ulykkestidspunktet og var godkendt efter gældende irsk lov. Denne police indeholdt en klausul, der bestemte, at forsikringsdækningen kun omfattede den passager, der sad på et fast sæde foran i køretøjet, og udelukkede derfor passagerer, der sad bagerst i varevognen, fra dækning.
- 15 David Smith anlagde sag mod Patrick og Philip Meade ved High Court (ret i første instans, Irland) med påstand om forsømmelighed og pligtforsømmelse. Denne ret procestilvørslede med parternes samtykke FBD, Ireland og Attorney General (den irske anklagemyndighed).
- 16 Efter at have modtaget David Smiths anmeldelse af kravet nægtede FBD ved skrivelse af 13. august 2001 at yde Philip Meade erstatning til dækning af den personskade, som David Smith havde lidt. Forsikringssselskabet påberåbte sig policens klausul om ansvarsfraskrivelse og anførte, at policen ikke dækkede personskader forvoldt på de personer, der befandt sig som passagerer i en del af køretøjet, der ikke var bygget til og udstyret med sæder til passagerer.
- 17 I en dom af 5. februar 2009 fastslog High Court (ret i første instans), at det følger af Domstolens praksis, særligt af dom af 13. november 1990, Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395), at pligten til overensstemmende fortolkning i det foreliggende tilfælde indebærer, at der skal ses bort fra den udelukkelse fra forsikringsdækning, der er fastsat i section 65 i lov af 1961 for så vidt angår personskade forvoldt på personer, der befinder sig i en del af et motorkøretøj, som ikke er bygget til og udstyret med sæder til passagerer. Ved denne dom og ved en kendelse af 18. januar 2010 blev klausulen om ansvarsfraskrivelse i den forsikringspolice, som Philip Meade havde tegnet, af High Court (ret i første instans) erklæret ugyldig.
- 18 Den 10. februar 2009 godkendte High Court (ret i første instans) en mindelig aftale, der var blevet indgået mellem FBD og David Smith efter dommen af 5. februar 2009. I medfør af denne aftale udbetalte FBD 3 mio. EUR til David Smith. FBD er indtrådt i rettighederne vedrørende denne betaling.
- 19 Sagen mod på den ene side Patrick og Philip Meade og på den anden side Ireland blev udsat.

- 20 FBD appellerede High Courts (ret i første instans) dom og kendelsen fra Court of Appeal (appeldomstol, Irland), idet selskabet gjorde gældende, at denne ret i første instans havde anvendt retspraksis fra dom af 13. november 1990, *Marleasing* (C-106/89, EU:C:1990:395), forkert, og at rettens dom gav tredje direktiv en form for horisontal direkte virkning, henset til, at FBD er et privat selskab. Forsikrings-selskabet påpegede i øvrigt, at hvis det fik medhold i denne appel, ville det tilbagesøge det beløb hos den irske stat, som selskabet havde udbetalt til David Smith.
- 21 Den forelæggende ret har bemærket, at personer, der på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen befandt sig i en varevogn uden faste sæder, var »undtagne personer« i henhold til section 65(1)(a) i lov af 1961, som ændret, og 1962-bekendtgørelsen, og at der således ikke var nogen retlig forpligtelse til at forsikre dem i henhold til irsk ret. Denne domstol har ligeledes præciseret, at bilister, som havde en godkendt forsikringspolice, ikke begik en strafbar handling ved at føre et køretøj uden forsikringsdækning af passagerer, som befandt sig i den bagerste del af køretøjet, der ikke var udstyret med faste sæder.
- 22 Den forelæggende ret har endvidere anført, at der i hovedsagen og til forskel fra den sag, der gav anledning til dom af 19. april 2007, *Farrell* (C-356/05, EU:C:2007:229), er tale om et privat selskab, nemlig forsikrings-selskabet FBD.
- 23 Ifølge retten udelukker section 65(1)(a) i lov af 1961 og article 6 i 1962-bekendtgørelsen udtrykkeligt og helt entydigt dækning fra den lovpligtige ansvarsforsikring for motorkøretøjer i tilfælde såsom det i hovedsagen omhandlede, hvor passageren befinder sig i en del af et mekanisk drevet køretøj, der ikke er udstyret med faste sæder. De pågældende bestemmelser er resultat af et bevidst lovgivningspolitisk valg og er tydeligvis ikke en følge af en fejl fra den nationale lovgivers side.
- 24 Den forelæggende ret har præciseret, at det derfor ikke er muligt at fortolke de samme bestemmelser på en måde, der er forenelig med bestemmelserne i tredje direktiv, henset til, at en anden fortolkning imod bestemmelsernes klare ordlyd ville udgøre en fortolkning *contra legem*.
- 25 På denne baggrund har den forelæggende ret rejst spørgsmålet, om de forpligtelser, der i henhold til EU-retten påhviler en national ret, for hvilken en tvist mellem private er blevet indbragt, når den gældende nationale lovgivning tydeligvis er uforenelig med bestemmelserne i et direktiv, der opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning, og når det er umuligt at fortolke denne nationale lovgivning på en måde, der er i overensstemmelse med dette direktiv.
- 26 I denne forbindelse finder retten, at det af Domstolens praksis følger, særligt af dom af 19. april 2016, *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278), at den nationale ret i en sådan situation skal undlade at anvende national ret.
- 27 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at den således skal undlade at anvende section 65(1)(a) i lov af 1961 og article 6 i 1962-bekendtgørelsen, for så vidt som disse bestemmelser indeholder en ansvarsfraskrivelse i forsikringsdækningen over for de passagerer i et motorkøretøj, der ikke sidder på et fast sæde under kørslen.
- 28 Ikke-anvendelsen af disse bestemmelser har tilbagevirkende kraft. Det følger heraf, at den i hovedsagen omhandlede forsikringspolice ikke længere skal anses for at være en »godkendt police« som omhandlet i section 56(1) i lov af 1961. Ifølge den forelæggende ret har føreren og ejeren af det i hovedsagen omhandlede køretøj under disse omstændigheder i teorien begået en strafbar handling, idet førstnævnte har ført dette køretøj på offentlig vej uden godkendt forsikringspolice, og sidstnævnte har tilladt dette.
- 29 Den forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at hvis selve klausulen om ansvarsfraskrivelse over for passagerer i et motorkøretøj, der ikke sidder på et fast sæde under kørslen, blev fjernet fra den i hovedsagen omhandlede forsikringspolice med den begrundelse, at den er uforenelig med EU-retten,

ville denne police automatisk genvinde sin status som godkendt police som omhandlet i section 56(1) i lov af 1961, og problemet med Patrick og Philip Meades strafferetlige ansvar ville forsvinde. Retten har i denne sammenhæng rejst det spørgsmål, om det af dom af 28. marts 1996, Ruiz Bernáldez (C-129/94, EU:C:1996:143), af 30. juni 2005, Candolin m.fl. (C-537/03, EU:C:2005:417), og af 19. april 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), følger, at den pågældende klausul selv skal undlades anvendt som følge af dens uforenelighed med EU-retten.

- 30 Imidlertid rejses spørgsmålet, hvorvidt ikke-anvendelsen af denne ansvarsfraskrivelse ikke i det væsentlige svarer til at give tredje direktivs artikel 1 en form for horisontal direkte virkning.
- 31 Den forelæggende ret har endelig anført, at spørgsmålet om, hvorvidt den er forpligtet til at undlade at anvende den i hovedsagen omhandlede ansvarsfraskrivelse i forsikringspolice, har mistet sin genstand efter den mindelige aftale, der blev indgået mellem FBD og David Smith. Den nævnte ret er af den opfattelse, at såfremt den i det foreliggende tilfælde skulle undlade at anvende denne klausul, følger det heraf, at David Smith med rette har anlagt sag mod Patrick og Philip Meade, og at FBD var forpligtet til at yde disse sidstnævnte erstatning. Den pågældende ret finder, at hvis den omvendt ikke skal undlade at anvende samme klausul, kan FBD tilbagesøge det beløb hos den irske stat, som selskabet har udbetalt til David Smith i medfør af den mindelige aftale.
- 32 På denne baggrund har Court of Appeal (appeldomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Når:

- a) de relevante bestemmelser i national ret gør det muligt at indføre en undtagelse fra kravet om tegning af lovpligtig forsikring for køretøjer, der dækker passagerer, som befinder sig i et mekanisk drevet køretøj, der ikke er udstyret med faste sæder til passagerer
- b) den relevante forsikringspolice kun dækker passagerer, der sidder på faste sæder, og denne police rent faktisk var en godkendt forsikringspolice i henhold til de pågældende nationale bestemmelser på ulykkestidspunktet
- c) Domstolen allerede i en tidligere afgørelse herom har fastslået, at de relevante nationale bestemmelser, der omfatter en sådan undtagelse fra dækning, er i strid med EU-retten (dom af 19.4.2007, Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229), og de således ikke længere må anvendes
- d) de nationale bestemmelser er formuleret på en sådan måde, at det ikke er muligt at fortolke dem i overensstemmelse med kravene i EU-retten,

er den nationale domstol da – i forbindelse med en tvist mellem private og et privat forsikringselskab vedrørende en bilulykke i 1999, hvor en passager, der ikke sad på et fast sæde, blev alvorligt kvæstet, og hvor den nationale domstol med parternes samtykke havde procestilvarslet det private forsikringselskab og staten – når den undlader at anvende de relevante bestemmelser i national ret, også forpligtet til at undlade at anvende klausulen om ansvarsfraskrivelse i forsikringspolice eller på anden vis forhindre et forsikringselskab i at påberåbe sig den ansvarsfraskrivelsesklausul, der var gældende på daværende tidspunkt, således at skadelidte i så fald kunne have krævet erstatning direkte hos forsikringselskabet på grundlag af denne forsikringspolice? Ville et sådant udfald i stedet reelt være en form for horisontal direkte virkning af et direktiv over for en privat part på en måde, der strider mod EU-retten?«

- 33 Ved skrivelse indleveret til Domstolens Justitskontor den 14. september 2017 har Irland i medfør af artikel 16, stk. 3, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol anmodet om, at Domstolen sættes som stor afdeling.

Om det præjudicielle spørgsmål

- 34 Indledningsvis bemærkes, at det af fast retspraksis fremgår, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer denne at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen efter omstændighederne at omformulere de spørgsmål, den forelægges. Domstolen kan desuden inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i sine spørgsmål (dom af 13.10.2016, M. og S., C-303/15, EU:C:2016:771, præmis 16 og den deri nævnte retspraksis, og af 31.5.2018, Zheng, C-190/17, EU:C:2018:357, præmis 27).
- 35 I denne forbindelse fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at det præjudicielle spørgsmål hviler på den forudsætning, at det følger af Domstolens praksis, særligt af dom af 19. april 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), at den forelæggende ret i hovedsagen skal undlade at anvende section 65(1)(a) i lov af 1961 og article 6 i 1962-bekendtgørelsen, eftersom for det første Domstolen i dom af 19. april 2007, Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229), fastslog, at disse bestemmelser er i strid med tredje direktivs artikel 1, hvilken bestemmelse opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning, og for det andet, at det er umuligt at sikre en fortolkning, der er i overensstemmelse med de pågældende bestemmelser, uden at anlægge en fortolkning *contra legem* af dem.
- 36 Med henblik på at give den forelæggende ret et brugbart svar skal der foretages en undersøgelse af, om EU-retten, særligt artikel 288 TEUF, skal fortolkes således, at den nationale ret, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, og for hvilken det ikke er muligt at foretage en fortolkning af bestemmelserne i dens nationale ret, som er i overensstemmelse med et direktiv, har pligt til at undlade at anvende bestemmelserne i sin nationale lovgivning eller et aftalevilkår, der er i strid med dette direktiv, som opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning.
- 37 Det bemærkes i denne sammenhæng, at det følger af fast retspraksis, at det tilkommer de nationale domstole, når de skal afgøre en sag mellem private, under hvilken det viser sig, at den omhandlede nationale lovgivning er i strid med EU-retten, at sikre den retsbeskyttelse, der for borgerne følger af EU-rettens bestemmelser, og at sikre bestemmelsernes fulde virkning (jf. i denne retning dom af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 111, af 19.1.2010, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 45, og af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 29).
- 38 Domstolen har gentagne gange fastslået, at den forpligtelse for medlemsstaterne, der følger af et direktiv, til at virkeliggøre dets mål, og pligten til at træffe alle almindelige eller særlige foranstaltninger til at sikre opfyldelsen af denne forpligtelse, påhviler alle myndighederne i medlemsstaterne, herunder også domstolene inden for deres kompetence (jf. i denne retning bl.a. dom af 10.4.1984, von Colson og Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, præmis 26, af 19.1.2010, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 47, og af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 30).
- 39 Det følger heraf, at de nationale domstole ved anvendelsen af national ret er forpligtet til at tage hensyn til samtlige bestemmelser i denne ret og til at benytte sig af de fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne, for i videst muligt omfang at fortolke den i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål med henblik på at opnå det med direktivet tilsigtede resultat og således handle i overensstemmelse med artikel 288, stk. 3, TEUF (jf. bl.a. dom af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 113 og 114, af 19.1.2010, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 48, og af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 31).
- 40 Domstolen har ganske vist fastslået, at princippet om overensstemmende fortolkning af national ret er underlagt visse begrænsninger. De nationale retsinstitutters forpligtelse til at henvise til EU-retten, når de fortolker og anvender de relevante nationale retsregler, begrænses således af generelle retsprincipper, og den kan ikke tjene som grundlag for en fortolkning af national ret, der er *contra*

legem. (jf. i denne retning dom af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 25, af 15.1.2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, præmis 39, og af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 32).

- 41 I denne forbindelse opstår spørgsmålet om, hvorvidt en national bestemmelse, for så vidt som den er i strid med EU-retten, ikke skal anvendes, ganske vist kun, såfremt det ikke er muligt at fortolke denne bestemmelse i overensstemmelse med EU-retten (dom af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 23, og 10.10.2013, Spedition Welter, C-306/12, EU:C:2013:650, præmis 28).
- 42 Det forholder sig ikke desto mindre således, at Domstolen ligeledes konsekvent har fastslået, at et direktiv ikke i sig selv kan skabe forpligtelser for private, og at en direktivbestemmelse derfor ikke som sådan kan påberåbes over for sådanne personer (jf. bl.a. dom af 26.2.1986, Marshall, 152/84, EU:C:1986:84, præmis 48, af 14.7.1994, Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, præmis 20, og af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 108). En udvidelse af muligheden for at påberåbe sig en bestemmelse i et ikke gennemført eller ukorrekt gennemført direktiv, således at de også kommer til at omfatte retsforhold mellem private, ville være ensbetydende med, at der tillægges Den Europæiske Union beføjelser til at udstede regler, der direkte skaber forpligtelser for private, selv om en kompetence hertil kun tilkommer Unionen med dens kompetence til at udstede forordninger (jf. dom af 14.7.1994, Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, præmis 24).
- 43 Således kan selv en klar, præcis og ubetinget bestemmelse i et direktiv, som har til formål at tillægge private rettigheder eller at pålægge private forpligtelser, ikke som sådan finde anvendelse inden for rammerne af en sag, hvori alene private er parter (dom af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 109, af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 42, og af 15.1.2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, præmis 36).
- 44 Domstolen har udtrykkeligt fastslået, at et direktiv ikke kan påberåbes i en tvist mellem private med henblik på at undgå anvendelsen af en medlemsstats lovgivning, som strider mod dette direktiv (jf. i denne retning dom af 27.2.2014, OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, præmis 48).
- 45 Den nationale ret skal nemlig kun afvise enhver national bestemmelse, som er i strid med et direktiv, over for en medlemsstat, alle dens administrative organer, herunder de decentraliserede myndigheder, eller over for organer eller enheder, som er undergivet statens myndighed eller kontrol, eller som af en medlemsstat er blevet tildelt en opgave af almen interesse, og som med henblik herpå har særlige beføjelser i forhold til dem, der følger af bestemmelser, som gælder i forholdet til private (jf. i denne retning dom 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 40 og 41, af 25.6.2015, Indėlių ir investicijų draudimas og Nemaniūnas, C-671/13, EU:C:2015:418, præmis 59 og 60, og af 10.10.2017, Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, præmis 32-42).
- 46 Hvad angår dom af 19. april 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), som den forelæggende ret har henvist til, påpegede Domstolen i denne doms præmis 35-37, at det er princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder og ikke det direktiv, der konkretiserer dette generelle princip med hensyn til beskæftigelse og erhverv, nemlig Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT 2000, L 303, s. 16), der tillægger private en subjektiv ret, der som sådan kan påberåbes, og som – selv i tvister mellem private – forpligter de nationale domstole til at undlade at anvende de nationale bestemmelser, der er i strid med dette princip, når de finder, at det ikke er muligt at sikre en fortolkning, der er i overensstemmelse med disse bestemmelser.
- 47 Til støtte for denne fortolkning bemærkede Domstolen bl.a. i præmis 22 i dom af 19. april 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, og at princippet, der nu er fastsat i artikel 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal anses for et almindeligt EU-retligt princip.

- 48 Situationen i hovedsagen adskiller sig imidlertid fra den sag, der førte til dom af 19. april 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), for så vidt som tredje direktivs artikel 1, som bemærket af den nederlandske regering og Europa-Kommissionen, ikke kan anses for at konkretisere et almindeligt EU-retligt princip.
- 49 Det følger af ovenstående betragtninger, at en national ret, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, og for hvilken det ikke er muligt at foretage en fortolkning af bestemmelser i dens nationale ret, der er i overensstemmelse med et direktiv, ikke alene på grundlag af EU-retten er forpligtet til at undlade at anvende bestemmelser i sin nationale ret, der er i strid med bestemmelserne i dette direktiv, som opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning, og således udvide muligheden for at påberåbe sig en bestemmelse i et direktiv, der ikke er blevet gennemført eller er blevet ukorrekt gennemført, til at omfatte retsforhold mellem private.
- 50 Denne konklusion kan ikke drages i tvivl af dom af 28. marts 1996, Ruiz Bernáldez (C-129/94, EU:C:1996:143), eller af dom af 30. juni 2005, Candolin m.fl. (C-537/03, EU:C:2005:417), som den forelæggende ret har henvist til. I disse domme udtalte Domstolen sig nemlig om fortolkningen af de gældende bestemmelser i EU-retten uden at skulle behandle spørgsmålet om muligheden for påberåbelse af et direktiv over for private.
- 51 Konklusionen i nærværende doms præmis 49 kan heller ikke drages i tvivl af dom af 30. april 1996, CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172), eller dom af 26. september 2000, Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496), som Irland har henvist til.
- 52 I de sager, der førte til disse domme, var der nemlig tale om en særlig situation, nemlig vedtagelsen af nationale tekniske forskrifter i strid med de proceduremæssige forpligtelser til meddelelse og udsættelse, der er fastsat i Rådets direktiv 83/189/EØF af 28. marts 1983 om en informationsprocedure med hensyn til tekniske standarder og forskrifter (EFT 1983, L 109, s. 8).
- 53 I en sådan særlig situation har Domstolen i det væsentlige fastslået, at disse nationale tekniske forskrifter ikke fandt anvendelse i en tvist mellem private, eftersom den manglende overholdelse af de forpligtelser, der følger af direktiv 83/189, udgjorde en »væsentlig proceduremangel« i forbindelse med vedtagelsen af den pågældende medlemsstats regler, og at det pågældende direktiv, som hverken skabte rettigheder eller forpligtelser for private, ikke definerede det materielle indhold af den retsregel, som den nationale ret skal lægge til grund for afgørelsen i den tvist, der er indbragt for den, således at retspraksis vedrørende den manglende mulighed for mellem private at påberåbe sig et direktiv, der ikke er gennemført, ikke var relevant i en sådan situation (jf. i denne retning dom af 30.4.1996, CIA Security International, C-194/94, EU:C:1996:172, præmis 48, og af 26.9.2000, Unilever, C-443/98, EU:C:2000:496, præmis 44, 50 og 51).
- 54 Hovedsagen er imidlertid ikke kendetegnet ved en situation som den, der er omhandlet i nærværende doms to forudgående præmisser. Idet tredje direktivs artikel 1 foreskriver en pligt til ved ansvarsforsikring for motorkøretøjer at dække personskader, der ved færdsel med et køretøj forvoldes på andre passagerer end føreren, fastsætter bestemmelsen det materielle indhold af en retsregel og er derfor omfattet af anvendelsesområdet for retspraksis vedrørende den manglende mulighed for mellem private at påberåbe sig et direktiv, der ikke er blevet gennemført eller er blevet ukorrekt gennemført.
- 55 På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger skal det konkluderes, at den forelæggende ret i hovedsagen, som ikke finder det muligt at fortolke section 65(1)(a) i lov af 1961 og article 6 i 1962-bekendtgørelsen i overensstemmelse med tredje direktivs artikel 1, ved afgørelsen af, om David Smith var berettiget til at rejse et erstatningskrav over for FBD for den skade, som han led efter den trafikulykke, der er baggrunden for denne sag, ikke alene på grundlag af denne bestemmelse i tredje direktiv er forpligtet til at undlade at anvende disse nationale bestemmelser eller en klausul om

ansvarsfraskrivelse, som i overensstemmelse med disse nationale bestemmelser var indeholdt i den forsikringspolice, som Philip Meade havde tegnet, og således udvide muligheden for at påberåbe sig et direktiv til at omfatte retsforhold mellem private.

56 Når dette er sagt, skal det bemærkes, at i en situation som den i hovedsagen omhandlede vil den part, der har lidt skade som følge af den nationale rets uoverensstemmelse med EU-retten, eller en person, der er indtrådt i denne parts rettigheder, ikke desto mindre kunne påberåbe sig den retspraksis, der følger af dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (C-6/90 og C-9/90, EU:C:1991:428), med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade (jf. analogt dom af 19.4.2007, Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229, præmis 43, og af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 43).

57 På baggrund af det ovenstående skal det præjudicielle spørgsmål besvares som følger:

- EU-retten, særligt artikel 288 TEUF, skal fortolkes således, at en national ret, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, og for hvilken det ikke er muligt at fortolke bestemmelser i dens nationale lovgivning, der er i strid med bestemmelserne i et direktiv, som opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning i overensstemmelse med denne sidstnævnte bestemmelse, ikke alene på grundlag af EU-retten har pligt til at undlade at anvende disse nationale bestemmelser eller en klausul, der er i overensstemmelse med disse bestemmelser, i en forsikringspolice.
- I en situation som den i hovedsagen omhandlede vil den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, eller den person, der er indtrådt i denne parts rettigheder, ikke desto mindre kunne påberåbe sig den retspraksis, der blev fastslået i dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (C-6/90 og C-9/90, EU:C:1991:428), med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade.

Sagsomkostninger

58 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

EU-retten, særligt artikel 288 TEUF, skal fortolkes således, at en national ret, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private, og for hvilken det ikke er muligt at fortolke bestemmelser i dens nationale lovgivning, der er i strid med bestemmelserne i et direktiv, som opfylder alle de nødvendige betingelser for at have direkte virkning i overensstemmelse med denne sidstnævnte bestemmelse, ikke alene på grundlag af EU-retten har pligt til at undlade at anvende disse nationale bestemmelser eller en klausul, der er i overensstemmelse med disse bestemmelser, i en forsikringspolice.

I en situation som den i hovedsagen omhandlede vil den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, eller den person, der er indtrådt i denne parts rettigheder, ikke desto mindre kunne påberåbe sig den retspraksis, der blev fastslået i dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (C-6/90 og C-9/90, EU:C:1991:428), med henblik på i givet fald at opnå erstatning for den lidte skade.

Underskrifter